

Rosa Marín Sáez

“
Les retallades que han sofert els pressupostos en investigació a l'estat espanyol signifiquen retrocedir a nivells anteriors al 2006.

Autor: Josep Lluís Doménech

Rosa Marín Sáez va nàixer a Montealegre del Castillo (Albacete), però de menuda els seus pares es traslladaren a Dénia. A l'edifici que ocupava l'actual plaça del Consell, va estudiar batxillerat. L'institut acabaria transformant-se en l'actual Historiador Chabàs. Va cursar la llicenciatura en Ciències Químiques a la Universitat de València. Actualment és Catedràtica del Departament de Química Analítica i exerceix a la Facultat de Farmàcia de la Universitat de València. Ha estat Degana de la Facultat de Farmàcia des del 2005 fins al seu nomenament com a Vicerectora de postgrau, l'abril de 2010.

-La comissió d'experts que el Ministre d'Educació va nomenar per informar del sistema universitari acaba de fer públiques les propostes. Pots dir-nos les idees principals que s'hi presenten i com les valoreu?

-En primer lloc, cal assenyalar que no se s'explica el criteri seguit en la selecció dels participants ni es presenta cap metodologia per a l'elaboració de l'informe.

L'informe estudia la situació del Sistema Universitari Español (SUE), però deixa de costat a les universitats privades, com si no foren part del mateix sistema, quan les seues titulacions tenen exactament la mateixa validesa que les de les universitats públiques, amb les quals sovint entren en concurrència, tot i que els sistemes de govern i d'incorporació de l'alumnat i del professorat no siguin comparables. En canvi, es compara el nostre sistema universitari amb el d'universitats d'elit mundial, i això sense tenir en compte com s'integren aquestes universitats en els seus contextos socioeconòmics. També, s'ignora que una anàlisi dels sistemes universitaris hauria de considerar que les universitats operen simultàniament en tres nivells: local, nacional i global, i cadascun d'ells requereix respostes diferents de les universitats.

Davant d'una definició deficient del SUE actual, l'informe ofereix una visió monolítica d'un suposat model ideal universitari, ple de prejudicis que es manifesten en aspectes, com ara, la baixa valoració de la docència i la gestió, i l'oblit d'altres funcions de la universitat, com la transmissió dels valors de convivència, tolerància i igualtat i la formació d'una ciutadania conscient i, per tant, més crítica i lliure.

Crida l'atenció la pràcticament nul·la atenció que presta als estudiants i l'estatut que s'hi proposa. Al llarg de l'informe es reitera la imatge de la universitat actual com a culpable de la crisi estructural del model productiu espanyol, i s'hi sobrevalora un model *pseudoanglosaxó* que és difícil d'implementar en un model socioeconòmic i cultural com l'espanyol.

Resulten especialment preocupants la selecció del professorat o el govern de les universitats. Quant a la selecció del professorat permanent, l'informe proposa dues vies diferents (funcionariat i contractació directa), però en cap cas queda justificada la necessitat d'aquestes dues vies. Si el que es pretén és incorporar professors i investigadors internacionals de prestigi, fóra més convenient potenciar les figures ja existents del professor visitant o les càtedres amb patrocini. En relació a aquest aspecte, també parla en reiterades ocasions de l'excessiu percentatge de funcionaris entre el professorat, sense tenir en compte que la condició de funcionari ofereix garanties d'objectivitat en la prestació del servei públic, en la selecció de les persones i en la independència i la llibertat de càtedra, fet que resulta essencial en la funció de la universitat i en la seua relació amb la societat.

Sobre el govern de les universitats, la proposta de la Comissió, ataca l'autonomia i la participació democràtica.

Finalment, l'informe ignora l'asfíxia financera en què es troben les universitats públiques. En aquests moments és necessari dotar-les de recursos perquè puguin acomplir la seua missió, sense perjudici d'una optimització dels recursos i d'un control rigorós de la despesa.

-Això significa que és un informe fallit?

-És un document que pot servir per a la reflexió de com millorar alguns aspectes del sistema universitari, però oblida agents importants, com ara, els estudiants i les seues propostes ataquen l'autonomia i l'organització democràtica que avui tenen les universitats.

-Fins ara, estava clar en què consistien els estudis universitaris: una carrera de cinc cursos (en el cas de les llicenciatures i les enginyeries) o una de tres (les tècniques). Ara es parla de grau i màster. Com que no ha de tractar-se d'un simple canvi de terminologia, ens podria explicar per què aquests canvis i en què consisteixen?

-Els títols de Llicenciatura i de Grau atorguen el mateix nivell de qualificació. Ambdós es consideren títols universitaris superiors i faculden per a desenvolupar el mateix tipus d'activitat científica, acadèmica o professional. La diferència rau en el fet que el Grau exigeix un treball més constant, ja que no està organitzat solament entorn del nombre d'hores lectives, sinó entorn del treball total de l'estudiant. A més, no s'hi pretén únicament que l'estudiant aconseguisca uns coneixements, sinó que adquirisca també unes habilitats i competències que li permeten el desenvolupament personal i professional. Amb els Màsters s'assolirà una major especialització. Al meu parer, el major assoliment del canvi que ha generat la Convergència Europea, ha estat la convergència en l'estructura dels diferents nivells d'estudis, la qual, junt amb la utilització del sistema de crèdits ECTS com a unitat de mesura del treball de l'estudiant, facilita la comparabilitat dins de l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES). Tots els països de la Unió Europea han hagut d'adoptar elements comuns i compartits, per a facilitar la mobilitat estudiantil, permetre el reconeixement dels títols i millorar la formació universitària.

-Ens podria explicar què és això dels crèdits ECTS?

-Els ECTS (*European Credit Transfer System*) són un sistema que mesura el treball que han de realitzar els estudiants per a l'adquisició dels coneixements, capacitats i destreses necessàries per superar les diferents matèries del pla d'estudis. L'activitat d'estudi (entre 25 i 30 hores per crèdit) inclou el temps dedicat a les hores lectives, hores d'estudi, tutories, seminaris, treballs, pràctiques o projectes, així com les necessàries per a la preparació i realització d'exàmens.

-Per tant, la valoració que en feu, d'allò que es coneix com a procés de Bolonya, és positiva?

-Valore positivament l'homogeneïtzació en la denominació del nivell d'estudis i en la utilització d'un sistema comú de mesura del treball de l'estudiant. Encara que pense que s'hauria d'haver arribat a més punts comuns i destinar més recursos a aquest procés.

-Tot i això, entre la població hi ha el convenciment que no hi haurà prou amb el grau i que els

Rosa Marín, a més d'una reconeguda gestora, és, sobretot, Catedràtica del Departament de Química Analítica i exerceix l'activitat docent i investigadora a la Facultat de Farmàcia de la Universitat de València.

estudiants hauran de cursar un màster. Realment això serà així?

-La superació d'un segon nivell d'estudis universitaris proporcionarà una especialització acadèmica, professional o bé una iniciació a la investigació.

A més, pot ser un element diferenciador en el *curriculum vitae* respecte al d'altres candidats a l'hora d'optar a un lloc de treball, i la realització d'un màster és un indicatiu de la motivació i l'interès per actualitzar els coneixements i per aprofundir en àmbits determinats. En definitiva, **mostra una actitud activa cap a la planificació de la carrera professional i la formació permanent necessària al llarg de tota la vida.**

D'altra banda, i aquest és un aspecte important, cursar un màster permet ampliar els contactes personals i estendre la xarxa de relacions socials amb companys de diferents universitats i d'altres països. Ras i clar, **és una inversió de futur que ens ajudarà a trobar un lloc de treball més adequat als nostres interessos i formació.**

-Els estudis universitaris inclouen pràctiques en empreses. Tanmateix, hi ha la percepció que les pràctiques són poc útils i que els estudiants no aprofiten ben bé el temps i fan tasques allunyades del seu camp laboral. Com es veu açò des de la Universitat?

-La realització de les pràctiques complementa la formació acadèmica dels estudis universitaris amb una formació més pràctica i propera a la realitat del sector professional i ofereix l'oportunitat de canviar de perspectiva, en el sentit d'enriquir la preparació més enllà del món acadèmic i d'apropar-

“ Els països de la Unió Europea han hagut d'adoptar elements comuns i compartits, per a facilitar la mobilitat estudiantil, permetre el reconeixement dels títols i millorar la formació universitària.

se a la manera de funcionar del món laboral, ja que durant l'estada dels estudiants en l'empresa tindran l'oportunitat de conèixer i tractar professionals del sector on es realitza la pràctica, que poden ser de gran ajuda per a la futura carrera professional.

-I quina valoració feu de les pràctiques?

-La meua experiència com a tutora de pràctiques em permet valorar-les positivament, ja que són una fórmula perquè els estudiants entren en contacte amb el món laboral. A més, els ocupadors poden constatar el bon nivell de formació dels estudiants.

-En els últims temps, des d'alguns àmbits s'ha criticat una suposada èmfasi de la universitat en la formació professional, és a dir, a formar els joves per al mercat laboral, deixant en un segon pla la formació d'estudiants crítics, reflexius, autònoms. Com veuen els estaments universitaris aquest punt de vista?

-El model per competències professionals integrades en els plans d'estudis, intenta formar professionals que conceben l'aprenentatge com un procés obert, flexible i permanent, i no limitat a la formació acadèmica.

Això suposa que els estudiants formats en el model per competències reben una preparació que els permet respondre als problemes que se'ls presenten. En aquest moment es necessita formar titulats amb capacitats per a una vida professional de llarga durada, que no es limiten a posar en pràctica els coneixements rebuts durant la carrera, sinó que han d'estar preparats per a actualitzar-los i per a actuar amb èxit en situacions imprevistes.

-Es considera que el conjunt de les activitats de recerca, desenvolupament i innovació és un dels motors econòmics per a un país. Perquè això siga així, no només cal una dotació econòmica important, sinó també una articulació del sistema de ciència i innovació. Ací, al País Valencià, hi ha algun projecte d'anar les universitats valencianes, junt amb els parcs científics i tecnològics, els centres de recerca, etc., cap a una meta comuna, o cada universitat o centre fa allò que considera més oportú?

-Les universitats públiques valencianes, en els últims anys, han donat a conèixer dos informes elaborats per l'Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques (IVIE) directament orientats a mostrar els impactes socioeconòmics positius que genera la seua presència i activitat en docència, en recerca i en transferència de coneixement. No hi ha cap dubte

que les universitats són una inversió i no sols en termes econòmics, sinó també per les aportacions que realitzen al debat social, a la difusió de la cultura i de la ciència, dels valors i del sentit de ciutadania.

Respecte a projectes comuns, durant els últims anys han sorgit en alguns països d'Europa els anomenats Campus d'Excel·lència, com a formes de col·laboració entre universitats, institucions, empreses i agents socials que desenvolupen les seues funcions en una mateixa àrea geogràfica.

En aquest sentit, la Universitat de València ha obtingut dos segells d'excel·lència, el primer junt amb la Universitat Politècnica de València (UPV) i el Consell Superior de Recerques Científiques (CSIC), en el marc de la convocatòria de Campus d'Excel·lència Internacional de 2010. Aquesta proposta constitueix una estratègia de cooperació de les principals institucions generadores de coneixement a l'àrea metropolitana de la ciutat de València, per a crear un pol científicotecnològic conjunt en els àmbits de salut, informació, comunicació i sostenibilitat.

En el mateix sentit de col·laboració entre universitats i el seu entorn socioeconòmic, en la següent convocatòria de 2011, el projecte CAMPUSHABITAT 5U presentat per les 5 universitats que integren el Sistema Universitari Públic Valencià va ser distingit amb un altre segell d'excel·lència. Aquest projecte s'articula sobre quatre àrees d'actuació: l'edificació i la llar, en l'àmbit de l'hàbitat, i la planificació i la millora de l'espai social, tant urbà com rural, en l'àmbit del territori. Aquest projecte compta amb l'agregació estratègica de la Xarxa d'Instituts Tecnològics i el suport de les administracions valencianes.

-I quina és la participació de les empreses en aquests projectes?

-Determinades empreses han donat suport a la sol·licitud del projecte i, posteriorment, se signen convenis específics per a col·laboracions amb grups de recerca en algun dels àmbits del projecte.

-Algunes de les Universitats de més prestigi, com ara Princeton o Columbia, han creat la plataforma Coursera per oferir cursos en línia i gratuïts.

-També a l'estat espanyol algunes universitats ofereixen aquest tipus de cursos coneguts com a MOOCs (*Massive Open Online Course*), però fins ara la majoria són cursos no reglats. A la Universitat de València en aquest moment hom treballa per poder oferir en breu cursos sobre temàtiques d'actualitat com l'emprenedoria. També poden

servir per a atraure potencials estudiants a les nostres titulacions, tant de grau com de postgrau.

-La Universitat ha sofert una reducció dels recursos públics per a finançar la seua activitat. Quantitativament, han sigut importants?

-Les retallades que han sofert els pressupostos en investigació a l'estat espanyol signifiquen retrocedir a nivells anteriors a 2006. Aquesta disminució tan forta de la inversió en investigació incideix en els programes de contractació de doctors, els quals sofriran aquest 2013 una retallada del 43%. Aquesta reducció dels fons competitius és la més dolenta perquè ataca la part més dinàmica del sistema i posa en risc els nivells de recerca assolits en els darrers anys, que han situat la investigació del nostre país dins dels rànquings internacionals.

-En els últims anys ha augmentat el nombre d'estudiants a la Universitat. Això ho hem de veure com una cosa positiva o seria preferible una disminució del nombre d'universitaris a costa d'un augment de la gent que cursara cicles formatius professionals?

-La Universitat i la Formació Professional no són opcions oposades, ja que els alumnes que han completat estudis dels cicles superiors de Formació Professional es poden incorporar als estudis universitaris dins de la mateixa família professional.

-Sovint, en les entrevistes de treball, els universitaris amaguen titulacions superiors. I això perquè els empresaris no contracten llicenciats o enginyers, si allò que necessiten és un tècnic. Això no suposa un balafament de recursos econòmics i del temps per part dels estudiants?

-El recursos econòmics dedicats a formació no s'han d'entendre com una despesa, sinó com una inversió. Els estudis d'inserció laboral demostren que una titulació universitària proporciona dèset punts d'avantatge per a trobar un lloc de treball i estic convençuda que una formació universitària ofereix l'oportunitat de trobar una ocupació de major qualitat.

L'última Enquesta d'Estructura Salarial reflecteix que la rendibilitat per any estudiat en l'educació superior és del 6,5%, en el cas dels estudis de cicle llarg, i del 5,9%, en el cas dels estudis de cicle curt. Això significa que cada any invertit en aquest tipus de formació augmenta un 6,5 o un 5,9% el salari.

Les estadístiques manifesten que el nivell educatiu és determinant per trobar una ocupació. Les dades reflecteixen que, en el cas dels titulats universitaris, la probabilitat d'estar actiu és un 21% superior respecte a aquells que només tenen estudis primaris. Hi ha també el fet que són més els adults que acudeixen a la universitat a actualitzar la seva formació i a millorar professionalment, seguint una tendència que comparteixen tots els països desenvolupats.

-Tradicionalment, el doctorat ha tingut una finalitat eminentment preparatòria per a la investigació, però en una societat del coneixement,

a la qual aspirem, les empreses necessiten professionals amb una visió analítica i capacitat de predicció. Això ha portat alguns a suggerir que els estudis de doctorat haurien de contemplar també una formació orientada a l'empresa. Què en penseu?

-El doctorat proporciona una formació avançada en tècniques de recerca. Perquè aquesta formació tinga un reflex en l'economia productiva és necessari una major implicació del sector privat en el finançament de la recerca i en la contractació de doctors en les empreses; aquest últim és un indicador que reflecteix la interrelació entre la universitat i l'empresa. La proporció de doctors que treballen en la empresa a Espanya és realment baixa en relació a altres països desenvolupats i la inversió en I+D és sensiblement inferior a la mitjana europea. La conseqüència és un deficient desenvolupament de la innovació en les empreses, la qual cosa es fa palesa quan comparem les patents registrades a Espanya en relació a altres països de la UE.

-Passem a l'alimentació, que és el vostre camp d'investigació. Com a membre de la comissió encarregada d'elaborar el llibre blanc sobre els títols de grau de Ciència i Tecnologia d'aliments i el de Nutrició i Dietètica, podria dir-nos les seues finalitats.

-El grau en Ciència i Tecnologia dels Aliments tracta de formar estudiants en les àrees de la química, microbiologia i tecnologia dels aliments per tal d'adquirir les aptituds que els permeten treballar en els diferents sectors de la indústria alimentària, tot i que també poden desenvolupar feines a l'administració, la inspecció i les consultories relacionades amb la qualitat i seguretat dels aliments.

El grau de Nutrició Humana i Dietètica proporciona una formació de base en alimentació i els efectes d'aquesta sobre la salut de les persones, amb amplis coneixements sobre la composició de les matèries primeres i dels aliments sotmesos a tractaments culinàries i industrials. A més, s'hi adquireixen aptituds per a la prescripció de dietes completes i equilibrades en la salut i la malaltia, així com per a l'educació nutricional dels consumidors. La seua tasca pot desenvolupar-se en clíniques, residències col·lectives, administració i altres centres on es necessite la promoció de la salut nutricional.

-Fins ara, els estudis universitaris de l'àmbit alimentari consistien en un 2n cicle. Era necessària una ampliació d'estudis? No haguera sigut més adequat reduir-la a un màster? L'especialització que implica la gran diversitat de graus que s'ofereixen no suposa una formació excessivament específica que dificulta l'accés dels titulats a altres camps? No seria preferible, i no em referesc únicament al cas dels estudis de l'àmbit alimentari, primerament una formació general basada en les àrees bàsiques (física, química, matemàtiques i biologia), i després una formació més específica?

-És indubtable que la universitat espanyola ofereix un nombre molt alt de titulacions de grau i

“La realització d'un màster mostra una actitud activa cap a la planificació de la carrera professional i la formació necessària al llarg de tota la vida.

potser també es podria dir que els estudis de grau tenen una durada excessiva, almenys en aquesta primera etapa que podem considerar de formació bàsica.

Pel que fa als estudis de Ciència i Tecnologia dels Aliments, una alternativa hagués pogut ser que s'abordaren com a estudis de màster. Ara bé, per a això considere que seria condició realitzar primer els estudis de Nutrició Humana i Dietètica i que el conjunt d'ells quedara fixat en no més de cinc anys. En aquest sentit, cal recordar que una opció que proposaren un ampli grup de professors i degans va ser que els dos primers cursos de les dues titulacions foren comuns i els dos últims específics, però la proposta no va prosperar, a pesar de tenir totes dues titulacions prop d'un 50% d'assignatures en comú.

-Creieu que fan bona parella la tecnologia i l'alimentació? La gent valora positivament les aportacions de la tecnologia a l'alimentació?

-La tecnologia i l'alimentació van juntes des de antiguitat. L'home primitiu seleccionava llavors que augmentaren la producció de gra o fruites i sotmetia les matèries primeres a salat, fumat, fermentat i adobat per confeccionar aliments que duraren. **Els aliments actuals superen de sobres els dels nostres avantpassats**, simplement pel fet que la ciència i la tecnologia ens permeten seleccionar i manipular els aliments amb més garanties. Ara bé, l'inconscient ens porta en ocasions a pensar que la infància va ser una època feliç i enyorem els anys en què els pares i els avis ens ajudaven en tots els nostres passos. Això ens fa pensar que els sabors i les olors de la cuina d'aquella casa eren els millors. No obstant això, també hem de recordar que amb anterioritat als anys seixanta l'oli es feia ranci, el vi es tornava agre, i el gra i els fruits secs es florien.

Els aliments actuals són tan naturals com els d'abans, perquè les matèries primeres s'obtenen de la mateixa manera, al camp i a la granja, amb la diferència que ara utilitzem mètodes més productius i és cert que això pot afectar en algun cas als sabors, però cal dir que milloren el contingut en nutrients.

-Una cosa que preocupa la població és la seguretat alimentària. Hi ha prou controls com per a confiar en la salubritat, innocuïtat, dels aliments?

-Els aliments que tenim al nostre abast mai no han estat tan segurs com ara. La legislació alimentària és d'una complexitat enorme, si tenim en compte que comprén no sols els components dels plats més complexos, sinó també, els processos, els manipuladors i les instal·lacions. I aquestes reglamentacions són europees per als aliments de consum general (llet i derivats) i locals (orxata), és a dir, que inclouen tot tipus de producte alimentari. Però, a més, disposem de l'Agència Europea de Seguretat Alimentària, l'Agència Espanyola de Seguretat Alimentària i Nutrició i l'Agència Valenciana de Seguretat Alimentària amb una àmplia xarxa d'inspectors i laboratoris que vetlen perquè s'observe la normativa vigent i també per prevenir problemes. De fet, el nombre de brots alimentaris productors d'infeccions alimentàries no cessa de créixer any rere any, al mateix temps que augmenten el nombre de controls tant per als aliments produïts a la UE com per als importats.

-Sovint es posa en qüestió la seguretat dels aliments i s'alerta de la presència de dioxines en la carn de porc, de metalls tòxics al peix o de la presència de restes de pesticides en fruites i verdures. Realment, hem d'estar preocupats o hem de confiar en les autoritats sanitàries?

-La seguretat total no pot donar-se, però sí podem afirmar que les intoxicacions agudes són pràcticament nul·les a Europa. Quan els mitjans de comunicació parlen de la presència de dioxines, plaguicides, mercuri, PVC, etc., es refereixen a quantitats que sobrepassen els valors màxims legistats, però no a intoxicacions. Aquests valors són tan baixos que, encara estant presents els contaminants al doble o triple del valor límit fixat per les autoritats sanitàries de manera continuada en els aliments, els hauríem d'ingerir cada dia durant anys perquè produïren algun efecte advers. Podem concloure dient que el grau de seguretat dels nostres aliments és molt alt.